

ÒKÌKÈ NKE ÛWA

Jenesis 1:1-25

IHEÒMÙMÙ 1 - Nke Ndi okenye

AMAOKWU IBUN'ISI: “Okwukwe ka ayi ji ghota na ewerewo okwu Chineke dozie uwa nile, ya mere esitegh n'ihe putaworo ihè kpu ihe ahu anāhu anya” (Ndi-Hibru 11:3)

I Olu nke Òkikè Ûwa N'Ùbòchì nke Mbù na nke Abù

1. Chineke bụ Onyèòkikè nke Eluigwe na ùwa (ùwa na igwe na ihe niile dị nime ha), Jenesis 1:1
2. Ná mmalite olu nke òkikè ùwa enweghị ùdì, o nweghị ihè, o dighị ihe dị nime ya náání óké ihe nke náatògbòrò n'efu, Jenesis 1:2
3. “Chineke we si, ka ihè dị ihè we dị”; ewee doo abalì na ehie, Jenesis 1:3-5
4. Olu òkikè nke atò bụ ikè mbaraigwe, (mbara nke dị n'ebe dị elu karì ùwa) ìkpá ókè n'etiti mmiri na mmiri, Jenesis 1:6
5. Akpara ókè n'etiti mmiri dị n'okpuru na mmiri dị n'elu, Jenesis 1:7
6. Mbara ahụ ka Chineke kpòrò Eluigwe, Jenesis 1:8

II Olu Òkikè N'ùbòchì nke Atò na nke Anò

1. Achìkòtara mmiri dị n'ala n'otù ebe ala akòrò wee pùta, Jenesis 1:9
2. Ala akòrò ka Chineke kpòrò Ala, nchìkòta mmiri ahụ ka Ò kpòrò óké Osimiri, Jenesis 1:10
3. Emerè ka ahìhà ndù na mkpuru dị icheiche pupùta n'elu ala, Jenesis 1:11-13
4. Chineke dorò ihè dị icheiche na mbaraigwe, Jenesis 1:14
5. Chineke dorò ihè nke ka ukwu ka ò náachì ehie na ihè nke ka ntà ka ò naachì abalì; O mekwara kpakpando niile, Jenesis 1:15-19.

III Olu Òkikè N'ùbòchì nke Ise na nke Isii

1. Chineke kèrè anù dị icheiche náèjègharì ejègharì ibi nime mmiri, na anùfè ibi na mbara igwe, Jenesis 1:20
2. Chineke mere anù ò bula dị ndù na anùfè ò bula nwere nku dika ùdì ya si dijì, Jenesis 1:21-23
3. Anùohia ò bula, ehi niile na ihe niile náakpàkpà, nke ò bula dika ùdì ya si dijì, ka emere ka ha nupùta n'eluwa, Jenesis 1:24, 25

NKÒWA DÌ ICHECHE

Amaokwu mbù nke Okwu ahù edere site na mkpali nke Mmùò Nsò naekwu sị, “Na mbu Chineke kèrè eluigwe na uwa.” Okwu ndia gosiputara na Chineke bụ Onye kèrè eluigwe na ùwa na ihe niile dijì nime ha; ma nye onye ahù nke kwere na Baibul, okwu a ekwubiwo ihe niile -- Chineke bụ Onye kèrè Eluigwe na ùwa na mbaraigwe na ihe niile juputara nime ya.

Ò bụ ezie na mkwuwapùta okwu a na Chineke mere enweghì mkpà òzò iji ihe ngosi maobù otutu okwu náakwagide, ma otù ò dijì, enwere okwu ndiozò nime Akwukwò ya dijì ebube, nke náemetùta okwu banyere òkikè, náenye aka nke ukwu ime ka okwukwe mmadù dijì ike karì n'ihe a ekwuru n'ebe a, -- dika, ìmaàtù, okwu nke Onye ahù dere Abù Òma: “Elu-igwe nākò nsopuru Chineke; Ò bu kwa òlu aka-Ya ka mbara elu-igwe nēgosi. Otù ubòchì nāgwawara ùbòchì ibe ya okwu-ònu n'ùba, otù abalì nēkwuputa-kwa-ra abali-ibe-ya ihe-òmuma. Okwu-ònu adigh, ò digh kwa okwu dijì; anugh olu-ha. (Maobù ò digh okwu-ònu di ma-òbu asusu, ebe adigh-anu olu-ha)” (Abù Òma 19:1-3). Eluigwe na ùwa naakowakwara mmadù site n'otutu ihe ngosi anaapughì igùta ònu site na kpakpando niile, na osimiri niile, na uguwu niile, na osisi dijì icheiche na obù Chineke bụ Onye òkikè nke ihe niile dijì adì.

Mkpali Nke Mmùò

Ndì niile náamù Baibul kwekorìtara na ò bụ Moses ka Chineke sitere n'aka ya dee akwukwò ise mbù nke Baibul. O nwere ike iju mmadù anya otù o si dirì Moses mfè ideputa n'usoro akukò a dijì ebube banyere òkikè nke ihe niile. Ò karìwo puku arò abùò ekeshìrì ùwa tupu amùò Moses n'ùwa; ma eji nkòwa zuruòkè maramma wee dee akwukwò Jenesis, naegosi ùwa náekpere arùsì juputakwara n'otutu chi ùgha dijì icheiche, ihe mgbanwe purù iche bù ngosi nke náání otù ezi Chineke.

Ò dijì ùzò atò okwu a gaesiworì rue Moses aka: ha bụ, site n'ihe edeputara edepùta, site n'akukò na mkpughe sitere na Chineke.

Ọ bụ ihe náádighị mgbagha na Moses natara ụfọdụ eziokwu na akụkọ site n'okwu ọny. Apurụ ighota nke a nkeoma nkeanke mgbe echetara na ogologo otu puku na narị arọ isii na iri na ise na isi (1,656) site n'Adam rue Ijummiri ahụ, ka ụbọchị ndu mmadụ abuo jikotara, na mbu, Chineke kororo Adam akuko banyere okike, o puru ibu ihe di kwa mfe na o bu Metusela kororo Noah akuko ahụ ozọ. Adam biri n'ụwa narị arọ iteghete na iri atọ (930), Metusela bikwara narị arọ iteghete na iri isii na iteghete (969); nke a putara na Noah di narị arọ isii (600) mgbe Metusela nwuru. O pukwara ibu na o bu Shem si n'aka Noah weta akuko a rue Abraham; Aisak wee di ndu hu Josef anya; Amram bu nna Moses puru isi n'aka Josef weta akuko a di nsọ rue mmadu iteghete gabigara na mgbe a di ogologo site n'okike rue ndeputa akuko a di nsọ.

Otu onye naako akuko banyere ihe mere n'ụwa mgbe ochie mgbe o naekwu banyere ihe ndia, deputara si: "O buru na anyi ewere ya na ihe ndia nke bu eziokwu puru iche nke edere n'akwukwo Jenesis, enweghi ihe mkwagide ozọ ma o bughị naani akuko sitere n'aka fee n'aka, ... ha gaeguzo n'elu ntala nke eziokwu di elu kari nke o bu ndi naako akuko banyere ihe mere mgbe ochie nke ndi Grik na ndi Latin amara nkeoma, puru iweputa. Kama iji wepu ihe o bu apuru ikpo mkwuhie okwu, Mmuo Chineke nke na apughị iduhie, duziri Moses n'iraputa eziokwu ya niile na n'ighota ihe niile banyere mgbe ihe ndia mere. N'eziokwu, akuko a di mfe na nghota, nke di nnoo ka eziokwu nke naekwekorita n'onweya n'ebe niile, nke naeweputa mgbe ihe o bu ji mee n'ezie, nke zuruoke na nkowa ya niile, nke di ocha n'iweputa eziomume ya, nke maramma n'iweputa ihe niile o chorọ iweputa, nke jurueju na ime ngosiputa ihe, egosiputara nkeoma n'uzo niile na o bughị ihe puru ime na mmalite ya sitere n'ụwa."

Ọ Bughị Akwukwo nke iheomumu Science

Edeghi Baijul n'asusu nke ndiokacha mara (scientists) nke iheomumu nke oge a, n'ih i nke a mmadu ufodu naekwenye na Baijul ezughi okedi usoro nke ihemmuta ndia si di; otu o di, ihemmuta banyere nchoputa ihe di icheiche bu eziokwu di nime Baijul, ihe niile di n'Akwukwonso na ezi iheomumu nke sayensi naekwekorita sayensi (science) bukariri uzo esi achoputa eziokwu site n'inwaputa ihe nke bu eziokwu na nke naabughị: ogbo o bu naatughari otutu nchoputa na mkwekorita eziokwu nke ogbo gabigara; nke putara na o bu ihe naabughị uru igbagha ike nke di n'Okwu Chineke nke naadighi agbanwe agbanwe ya na ngosi nke Onyeokike mazuru ihe niile n'ih i nchoputa niile nke mmadu naagbanwe agbanwe, otu o bu ha si mara ihe nke ukwu n'ogbo ha.

Ihe ndiokacha mara ndia cheputara naagbanwe ngwangwa na emere ka amata na nime Louvre di na Paris, enwere ebe nguzo akwukwo di icheiche nke gbatiri maili atọ na okara, nke edebere okedi akwukwo di icheiche nke iheomumu bu ndi naabakwaghị uru ozọ nime iri arọ ise. N'arọ 1861, ulọ akwukwo anaakpo "The French Academy of Science" weputara iri eziokwu ise na otu, amara nkeoma site n'ihomumu ha, ma ha niile naemegide ufodu nime okwu di na Baijul. Nime arọ niile ndia nke bjara wee gabiga, o dighi otu mkpuru okwu nke Baijul agbanwere. Ma otu o di nghota nke iheomumu abawo uba nke ukwu na o dighi otu nime irisenaotu ahụ akporori eziokwu na mbu, nke anaewere dika eziokwu taa, bu ihe niile ahụ ebuliri elu n'oge ahụ iche okwu Chineke edere site na mkpali nke Mmuo Nso akamgba.

Iheomumu achoputawo ufodu ihe kwesiri iribaama, ma iheomumu apugh ikowa n'uzo zuru okedi banyere okike, ma ewezuga Chineke. Onye okachamara naahuta oluka Chineke, ma otutu mgbe o naewepu anya maobu naaju ikwere nime Chineke dika Onyeokike. E-e, ihe niile ekereke na rikoriko niile na ikwuruchim niile nke uzo di ebube esi dozie ha esiteghị na mkputamkpu nke ihe naedoghiana waputasia, dika kloku igban'aka naapughị kwa isi n'uzuzu puta weputa onweya. "Elu-igwe di site na mgbe ochie, ha na ala nke esitere na miri were kwa miri mee ka o guzoko n'otu site n'okwu Chineke" (2 Pita 3:5). Onye naenwe onu ka nwoke ahụ bu nke naenwe okwukwe na Chineke, n'ih i na o bu na Chineke ka oziza ajuju niile di, bu ndi anaapughị iza ma ewezuga Ya.

Atonimeotu Nke Di Nso Nime Okike

Asusu Hibru atughariri ibu Chineke bu Elohim nke naegosi idi otutu kari otu; otu a ka o si di, ewezuga ebe olenaole; ejiri ya kwuo okwu nime Agba Ochie niile. Iji okwu a putara na ihe kariri otu ka otutu ndi naatu egwu Chineke bu ndi naamu ihe di na Baijul kweere na o naeweputa ikari otu nke Isi Chineke, naeme kwa ka ozizi nke di na Baijul banyere Ebube atọ guzosieike. Ya mere site na mmalite anaeji kari idi otu nke Isi Chineke ekwuokwu. Ebube atọ ahụ nke di nime Atonimeotu ka akowaputara nkeoma nime Akwukwonso dika ndi nwere okedi n'olu nke okike. Banyere Nna, ekwuru: "Ma ugbo a, JEHOVA, Nna-ayi ka I bu: ayi onwe-ayi bu uru, Gi onwe-gi bu onye nakpu ayi; Olu aka-Gi ka ayi nile bu" (Aisaia 64:8) ozọ kwa, "Ma n'ebe ayi no otu Chineke di, bu Nna, Onye ihe nile sitere na ya, Onye ayi onwe-ayi di-kwa-ra Ya" (1 Ndi Korint 8:6).

Banyere Okpara ahụ edere si; “Ekèrè ihe nile site n’aka-ya; ekègh kwa otù ihe o bula nke ekèworo ma O noh ya (Jón 1:3); n’ebe ozo kwa: “N’ihi na nime Ya ka ekere ihe nile, nke di nime elu-igwe na nke di n’elu uwa, ihe apuru ihu anya na ihe anāpugh ihu anya” (Ndi Kòlòsi 1:16).

Banyere Mmụọ Nso anyị guputara n’ihe ogugu a, “Mọ Chineke nērughari kwa n’elu miri” (Jenesis 1:2) ozo kwa edere ya si: “Esitere n’aka Mọ-Ya chọ elu-igwe nma; Aka-Ya adupuwo agwọ nāgba ozo” (Job 26:13). O bụ Nna, Okpara, na Mmụọ Nso kèrè uwa dum.

Usoro Nke Òkikè

Usoro nke òkikè n’ubochi n’ubochi bụ nnọọ ihe di ebube. Ihe di Chineke n’obi bụ idoziri mmadụ uwa a. Ka mmadụ wee nwee ike inweta ihe niile di ya mkpà, o di mkpà na agaedozi uwa n’ihi òkikè nke ndụ. Usoro nke ihe niile emere n’òkikè naegosi óké amamihe na idozi ihe nkeoma. Chineke bú ụzọ weputa uwa, nke náenweghi ụdi nke náatogboro kwa n’efu, ochichiri di n’elu ihe niile. Ihe nke náesote nke a bụ na O mere ka ihè di, n’ihi na ihè na okpomoku o naeweta di mkpà n’ebe ndụ mmadụ di.

O wee kee mbara eluigwe -- mbara ahụ nke di n’elu uwa, nke náeme ka okpomoku di otú o kwesiri, náekewapụ kwa mmiri niile nke di (n’elu igweoji) na mmiri niile nke di n’ala (osimiri niile di icheiche). Otú a osimiri niile, ụdi nke mbara igwe, na igweoji niile zuruokè n’idoziri ndụ ebe n’elu ala. Ahihia, mkpuru niile na ihe okuku di icheiche bụ iheozo naesote n’olu nke òkikè, nke o bula nwere mkpuru dika ụdi ya si di. Ndi náamụ banyere ihe di n’uwa náekwu na ụzọ abụọ n’uzọ atọ nke ala bụ náání mmiri, otú ụzọ wee buru ala akoro. Mmiri nke anaamikorọ site n’osimiri ga n’igwe ka atwororo nkeoma n’ihe otutu wee choputa na o bụ otú otutu ahụ bú otutu mmiri achoro iji nye igirigi maka ndụ n’elu ala. Otú ahụ ka amamihe nke Chineke anyi di. O wee tukwasi nke a anyanwu ichi n’ehihie, na onwa ichi n’abali, náagbakonyeghi usú niile nke ihe Eluigwe nke náeweta ihè ya na usú kpakpando anaapughi iguta onu nke náenwuenwu dika nkume óké onuahia na mbaraigwe. “Okwukwe ka ayi ji ghotá na ewerewo okwu Chineke dozie uwa nile” (Ndi Hibru 11:3).

Ihe náesote n’usoro ahụ bụ anụ di icheiche na ahihia, mkpuru osisi di icheiche na ihe okuku di icheiche náeweputara ha nri. Ihe ekereke nke náejghari ejghari wee juputa n’elummiri niile; anuhia di icheiche, ehi na anụ di icheiche náakpukpu wee biri n’elu ala. O dighi ihe o bula Chineke rapuru ime iji doziere mmadụ uwa nke a nkeoma.

Ebe anaedebe ihe di icheiche nke náebi nime mmiri, na ebe anaedebe anufe di icheiche nke nwere nkú na ebe agbara ogige anaedebe ụdi anuhia di icheiche nke di n’elu uwa, bú ihe umummadu meputaworo náakwara anyi ihe banyere ebube náenweghi ogwugwu nke olu aka Chineke. O bughu náání na O doziwo iheoriri, ihe anaeyi naru na ebe obibi, ma O tukwasikwara ya imamma nke olu aka Ya iji mee ka ihe anya mmadụ naahú naatọ obi ya uto -- okokoosisi di icheiche, osisi di icheiche, óké nkume di icheiche, osimiri niile, óké ugwu niile nke di ebube, na otutu ihe ndiozo. “Ka ihe o bula nke neku ume to Ja” (Abu Oma 150:6).

AJỤJỤ DỊ ICHEICHE

1. O bụ ònye dere akwukwo Jenesis?
2. Olee akwukwo ozo di na Baibul nke o dekwara?
3. Gini ka Jenesis putara?
4. Gini bu akuko mbu di nime akwukwo a?
5. Ubochi ole ka Chineke jiri luoolu okikè?
6. Kpoo aha ihe O kerè n’ubochi n’ubochi.
7. O bu gini ka Chineke kwuru mgbe O naekiri olu ahụ O lubiworo?
8. Ulo akwukwo gini nke ndi okachamara naagonari ihe
9. Baibul kwuru banyere okikè n’ubochi ndia?